

Видається за підтримки
Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України

Музичний КЕРІВНИК

№ 2/ лютий/ 2012

ЩОМІСЯЧНИЙ СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ЖУРНАЛ
для дитячого садка та початкової школи

Музика води. Відкритий урок
музичного мистецтва

16

Ознайомлення дітей
з музичною культурою
Середньовіччя через рольові
перевтілення

25

Розповідь про Петрика
Чайковського

38

Ребус «Музичний зоопарк»

62

ТЕМА ЧИСЛА:

Імідж педагога з музики

ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

Журнал робочих ситуацій для директора школи

Передплатний індекс: **95280**

- Адміністративно-господарська, управлінська та фінансова діяльність
- Взаємодія з контролюючими органами
- Оплата праці; надбавки і доплата
- Нові нормативні документи з коментарями розробників

ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ДОШКІЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Журнал робочих ситуацій для завідувача ДНЗ

Передплатний індекс: **49576**

- Адміністративно-господарська, управлінська та фінансова діяльність
- Взаємодія з контролюючими органами
- Кадрова робота
- Нові нормативні документи з коментарями розробників

КОЗА-ДИСК «ШАБЛони ДОКУМЕНТІВ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ»

Працювати з документами простіше, ніж Ви думали!

Передплатний індекс: **37845**

- Понад 100 шаблонів документів на кожному CD
- Усі матеріали відповідають чинному законодавству
- Виходить щокварталу

КОЗА-ДИСКИ 2012 року

- Моніторинг освітньої діяльності
- Фінансово-господарська діяльність
- Інструкції з охорони праці
- Безпека життєдіяльності

Передплатіть у редакції:

тел./факс: 0 (44) 586-56-06
e-mail: peredplata@mcfr.com.ua

поради спеціалістів

Щоб успішно проводити музичні заходи — музичні лекторії, музичні вечори, концерти, святкові ранки, — музичні керівники та учителі музичного мистецтва мають володіти технікою мовлення, знати засоби логічної та позамовної виразності тощо. Викладені у статті поради, риторичні рекомендації допоможуть стати вправнішим та майстернішим в усному мовленні

Геннадій БОНДАРЕНКО,
доцент кафедри початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін Київського університету імені Бориса Грінченка, професор Міжнародної Кадрової Академії, канд. пед. наук

Наталія БОНДАРЕНКО,
учитель фортепіано Школи мистецтв при Уманській міській гімназії

Риторичні рекомендації педагогам щодо підготовки та ведення музичного заходу

«Де закінчується слово, там починається музика», — стверджував Ернст Теодор Гофман (*Ernst Theodor Hoffmann*). Про те, що музика і риторика мають надзвичайно глибокі історичні зв'язки, відомо давно. Ще у стародавні часи музична теорія містила вчення і про складання віршів, і про ораторське їх виконання. До того ж **музика і риторика** входили до числа так званих «Septem artes liberales» — «семи вільних мистецтв», які були обов'язковими для вивчення у середньовічних школах.

У музично-риторичному процесі музичного заходу **ланцюг взаємозв'язків** має свої особливості: музичний твір – виконавець (виконавці) – ведучий – слухачі. Ведучий у цьому ланцюжку покликаний виконувати **роль посередника**, медіума, який сприяє **увічненню зв'язку між музичним твором та слухачами**.

Підготовка словесної підводки до концертного номера

Оголошення концертних номерів — це передусім **мистецтво відтворення** через живе слово настроїв, почуттів, переживань, якими насичена музика концертної програми. Вступне слово або слово-підводка до кожного музичного номеру має налаштувати, готувати слухача до сприйняття музичного твору, а також задавати характерний тон його виконавцю.

З огляду на це ведучому необхідно заздалегідь **з'ясувати задум композитора**, коло музичних цінностей конкретного твору, щоб розкрити їх у слові-підводці. Тон ведучого обов'язково має бути пов'язаний з характером названого музичного твору.

Під час **підготовки словесних підводок** до концертних номерів потрібно також:

- * *визначити мету* кожної підводки — які переживання, роздуми, почуття потрібно викликати у слухачів;
- * *скласти партитуру*, тобто розмітку тексту підводки за допомогою спеціальних умовних позначень (*див. Таблицю*) — зафіксувати продуману інтонацію, паузи тощо;
- * *провести репетиції* виголошення підводки — здійснити пошук необхідної інтонації.

Партитурні позначення

Графічний вигляд	Значення
'	позначення правильного наголосу
/	коротка пауза
//	середня пауза
///	довга пауза
—	посилення звучання голосу на слові (логічний наголос)
↗	підвищення інтонації голосу
↘	зниження інтонації голосу
<i>швидко, повільно, прискорюючи, весело, зі смутком</i>	ремарки щодо темпу, настрою читання тощо

Складання партитури

“Щось у кожному слові
од музики... і форма своя,
і свій стан.

Павло Мовчан

Під час складання партитури тексту словесної підводки особливо увагу слід приділити паузам. Для визначення **тривалості пауз** доцільно спиратися на певний сталий вимір: коротка пауза (/) — одна секунда (рачується на «раз»); середня пауза (//) — дві секунди (рачується на «раз»-«два»); довга пауза (///) — три секунди (рачується на «раз»-«два»-«три»). Якщо словесна підводка віршована, то треба пам'ятати, що **в кінці кожного віршованого рядка** варто робити паузу.

Слова, на які падає **логічний наголос** (основні, важливі слова, що виражають зміст промови), варто підкреслити горизонтальною лінією, щоб під час читання на них посилити звучання голосу.

Досить часто у концертній програмі поіменно представляють виконавців або музичні колективи. У цьому випадку варто виділяти логічним наголосом **останнє слово у багатослівному понятті**, наприклад: «На сцені // академічний хор / Київського університету імені Бориса Грінченка».

Налаштування на ведення музичного заходу

Перед концертом ведучому потрібно потурбуватися не лише про свій духовний, а й фізичний стан. Ведучий музичного заходу повинен бути **фізично зібраним**, бадьорим, оптимістичним, спокійним, упевненим у собі, мати охайний і привабливий вигляд.

Розминка на дикцію

Перед виходом на сцену ведучому потрібно зробити розминку на дикцію. Наприклад, чітко **промовити ускладнені звукосполучення**:

лрі-лре-лра-лро-лру-лри
рлі-рле-рла-рло-рлу-рли
вдіті-вдете-вдата-вдото-вдуту-вдити
кпті-кпте-кпта-кпто-кпту-кпти
тлз-джр-врж-мкртч
кпт-кфт-кшт-кст-кшц

кжда-кжде-кждо-кжду-кшта-кште-кшту-кшто
 гбду-гбдо-гбде-гбди-гбда-гбді (голосно)
 птку-птко-птка-пткі-птке-пткі
 кчку-кчко-кчке-кчка-кчки-кчки

Можна **енергійно вимовити звуки** П-Б, П-Б, П-Б (зміцнюються м'язи губ), Т-Д, Т-Д, Т-Д (зміцнюються м'язи язика), К-Г, К-Г, К-Г (зміцнюються м'язи гортані).

Правила ведення музичного заходу

Вихід

* Перед тим, як розпочати концерт, ведучий має зібратися внутрішньо і впевненим кроком підійти до місця, з якого потрібно говорити. Під час виходу до слухачів не потрібно поправляти на ходу одяг та волосся.

* Зупинившись, найперше слід подивитися на слухачів, зробити невеличку паузу — це зацікавлює. Якщо у залі продовжують шуміти, варто зробити довшу паузу і подивитися на «острівки» шуму. Мовчати занадто довго не потрібно, щоб не склалося враження, що ведучий розгубився.

Постава

* Ведучий має стояти прямо. Його ноги мають перебувати приблизно на ширині плечей; носки — злегка розведені; одна нога — виставлена трішки вперед. У найбільш виразних місцях промови варто робити упирання ніг на носок. Коліна ніг мають бути гнучкими і піддатливими, а руки — розслабленими.

* Не потрібно щільно притискати руки до грудної клітки чи живота, закладати їх за спину, зціплювати пальці рук. Голову і шия можна трохи висунути вперед у порівнянні з грудною кліткою; плечі — розпрямити, живіт — втягнути, але так, щоб це не заважало вільному диханню.

Виступ

* Під час своєї промови ведучий має широко відкривати рот, розмірювати гучність голосу відповідно до величини зали і кількості аудиторії.

* Ведучому потрібно пам'ятати, що він звертається до людей, які присутні в залі, а не до папірця, на якому записаний текст виступу. Варто **дивитися на слухачів**, послідовно фіксуючи погляд на різних групах людей. Не потрібно увесь час дивитися в одну точку. Кожен слухач має бути переконаним, що ведучий звертається особисто до нього. Тож радимо ведучому повільно малювати поглядом знак безкінечності (∞), охоплюючи всю глядацьку залу.

* Ведучий має виголошувати текст не словами, а фразами; закінчувати кожен почату фразу.

* Мовлення — це **чергування слів і пауз**. Пауза виділяє найбільш значимі слова і фрази, надає можливість аудиторії оцінити смисл виголошеного. Але паузи слід робити продумано, логічно.

* Текст ведучого має бути **просякнутий інтонацією**, адже саме вона забезпечує смислове членування мовлення, вказує на співвідношення частин фрази і на ставлення ведучого до змісту сказаного. Тому ведучо-

“ Публіка — той інструмент, на якому грає оратор, але це живий інструмент, який проявляє, зі свого боку, свою активність. Між тими, хто говорить, і тими, хто слухає, відбувається безперервний обмін почуттів і настроїв; хто не відчуває цього, не здатний бути оратором...”

Едуард Лабуле

му слід сконцентруватися не лише на тексті промови, а й на тих думках та почуттях, які хочеться передати слухачам. Інтонація ведучого має бути природною і помірною. Потрібно слідкувати за тим, щоб голос був звучним, а не монотонним і байдужим. Слід не просто відтворювати слово, а відчувати його на звук, образ. Від цього слова слухачам має бути тепло чи холодно, страшно, приємно, спокійно тощо.

* Ведучому треба пам'ятати, що сприйняття його слів залежить і від **темпу їх виголошення**. Темп визначається змістом того, що говорить ведучий, і характером музичного твору, який виконуватиметься. Загальні рекомендації можуть бути такими: швидше виголошувати слова, пов'язані з радістю, схвильованістю, напруженістю, а повільніше — слова, пов'язані зі смутком, журливістю.

* **Жестикуляція ведучого** має бути помірною, удаватися до жесту слід лише за потреби, адже не кожна фраза потребує підкреслення жестом. Окрім того, жест не повинен відставати від відповідного слова. Кількість жестів та їх інтенсивність має відповідати характеру виголошеного тексту і тій аудиторії, яка присутня у залі.

Жест повинен бути плавним і впевненим, але не дуже широким. В основному ведучому доцільно використовувати жести **вказівні** (рукою вказувати на музиканта, колектив); **символічні** (поклон); **ритмічні**, що підтримують загальний ритм мовлення, заповнюючи місце пауз, переважно психологічних; **емоційні**, що передають різні почуття.

“Модуляція голосу — найпрекрасніша з усіх принадностей красномовства. Це музика мовлення.

Ріхард Гарріс

Отже, риторика має посісти важливе місце у комунікативній культурі музичних керівників та вчителів музичного мистецтва. Опанувавши її правила, можна **переконувати живим словом**, спонукати до дій в ім'я торжества істини, добра і краси. Оволодіння секретами риторики сприяє удосконаленню дихання, голосу, дикції, сучасної літературної вимови; розвиває вміння користуватися паузами, логічними наголосами, мелодією мовлення та її видозмінами, темпом і його варіюванням, мімікою та жестами. А отже стануть ліпшими не лише показові концерти у навчальних закладах, а й звичайні заняття, уроки, бо вестиме їх людина високої риторичної культури, здатна захоплювати і зачаровувати словом.